

UDC 930.85(4-12)

YU ISSN 0350-7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

XXXV

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

Rédacteur

LJUBINKO RADENKOVIĆ

Directeur de l'Institut des Etudes balkaniques

Membres de la Rédaction

FRANCIS CONTE (Paris), DIMITRIJE DJORDJEVIĆ (Santa Barbara),
MILKA IVIĆ, DJORDJE S. KOSTIĆ, LJUBOMIR MAKSIMOVIĆ,
DANICA POPOVIĆ, BILJANA SIKIMIĆ,
ANTHONY-EMIL TACHIAOS (Thessalonique), NIKOLA TASIĆ,
SVETLANA M. TOLSTAJA (Moscou), GABRIELLA SCHUBERT (Jena),
KRANISLAV VRANIĆ (secrétaire)

BELGRADE

2005

нућа. Модерни културни образац Србије, који је био изграђиван од Првог устанка 1804. до Првог светског рата 1918. године имао је извор стваралачког надахнућа у косовском миту. У том смислу, он никада није био деструктивна идеолошка премиса, него напротив, позитивна вредност која је инспирисала Србе да остваре своју политичку и културну еманципацију у токовима европских вредности и начина живота. Трагедија која се догодила на Балкану током последњих ратова не може имати никакве везе са косовским митом. Може се само говорити о манипулацији и злоупотреби те српске духовне светиње, иза које се често крио пуки прагматизам и борба за власт. Но, то није ексклузивни српске феномен. Сваки мит је подложен злоупотребама, чак и на Западу, где постоје дубоко усађене институције парламентарне демократије и грађанског друштва (што и

аутор признаје). Али поистовећивати косовски мит са убилачком идеологијом је више него злонамерно. Сигурно је да се иза таквог промишљања крију конкретни политички циљеви, јер аутор на самом завршетку књиге наводи како је Република Српска царство косовског духа. Порука је јасна: ако је српски ентитет у Босни и Херцеговини настао варварским и геноцидним радњама, онда је егзистенција таквог правно-политичког оквира правно неодржива; или другим речима: Република Српска мора да нестане.

Без обзира на овакве крупне недостатке, књигу Гера Дејзингса треба прочитати. Она садржи многе корисне чињенице и анализе које се могу искористити у разумевању и решавању тог изразито тешког и незахвалног питања положаја Косова и Метохије у балканским оквирима. У том смислу, аутор овог приказа је искрено препоручује.

Мирослав Свирчевић

THE OTHER SELF, SELFHOOD AND SOCIETY IN MODERN GREEK FICTION

Dimitris Tsiovas, *The Other Self, Selfhood and Society in Modern Greek Fiction*,
Lexington Books, Oxford, 2003, 1–289.

Димитрис Тзиовас, професор неохеленске књижевности на Универзитету у Бирмингему, посветио је ову књигу студијама грчке прозе, „Пепељуги“ грчке књижевности. Грчки песници, нарочито добитници Нобелове награде, привлачили су више пажње како читалаца тако и историчара књижевности. Грчка проза, посебно романи, посматрани су више као историјска или биографска остварења, а ретко у ширем књи-

жевном или друштвеном контексту. Иако Тзиовас не претендује да пружи целокупни преглед развоја грчког романа, обиље података које наводи, сагледавајући их кроз однос тумачења у различитим временима или школама, представљају поуздан ослонац за разумевање особености генезе новогрчке прозе. Одабрани романи које Тзиовас у овој књизи тумачи представљају, у неку руку, преломне тачке у развоју грчког биографског

романа: пикарестног романа (*Велики паћеник*), билдунгс роман (*Леони и Сунце смрти*), женског романа „откривања самосвести и буђења“ (*Лудино злато*).

Грчко књижевно стваралаштво, казивано вековима, развијало се у присности творца-казивача и слушаца, у истом духовном ареалу и систему вредности. Прелазак са усменог на писано стваралаштво повукло је за собом нову релацију писац-читалац, потискујући припадност заједници као образац комуникације, појачавајући дистанцу творца и рецепијента. У настојању писца да поузданије и лакше пренесе поруку читаоцу и оствари медијски контакт, грчки прозаисти оријентисали су се ка темама живе националне имажинације очуване у колективном идентитету (*Национална имажинација, колективни идентитет и индивидуалност у Грчкој*, стр. 13–54). Грчки писци су, по мишљењу Тсиоваса, скоро до XX века остали на линији олакшане комуникације са читаоцима. Врхунски романи читани су и тумачени на уобичајени начин, то јест, једнострано посматрани. Приступом са социолошког и психолошког становишта откривају се занемарене поруке романа, на које Тсиовас и указује у овим студијама. Један од првих романа независне Грчке јесте дело Григориоса Палеологоса *Велики паћеник*, снажно ослоњен на хеленистичку и византијску романескну књижевност, али и на француски авантуристички роман. Лик грчког рitera, углавном је сматран верзијом француског узора Жила Блаза. Тсиовас апострофира, с једне стране, мање запажено израстање *Паћеника* у националног јунака, симбол грчког поднебља, а с друге, приповедачки поступак у коме се испољава наративна традиција грчког поднебља (*Палеологосов „Полипатис“*. Пика-

рестна (ауто)биографија као национални роман, 55–82). Анализирајући Пападијамантисову новелу *Жена убица*, Тсиовас је не сагледава само као социјално засновану већ указује на оправданост њеног сврставања међу књижевне аутобиографије или међу психолошке трилере. Акцентујући преламања јавног и приватног, културе и природе, мушког и женског у лику јунакиње, Тсиовас сматра да је најближе одређење *Жене убице* драма индивидуалне свести. (*Самоосећање, природно право и социјална резистенција*, 83–101). У представљању пута развојну линију од социјалног до билдунгс романа Тсиовас представља дела Константина Теотакиса *Осуђен* и Јоргоса Теотакиса *Сунце смрти* и *Леонис*. Билдунгс роман указује се као прототип представе развоја појединца у друштвеној заједници, извесно издвајање из колективних традиционалних норми (*Индивидуалност и инвентивност: од социјалног до билдунгс романа*, 103–133). Слобода индивидуе далеко је снажније изражена у Казанцакисовим романима *Грк Зорба* и *Капетан Михалис*, доведена до оштрог супротстављања појединца и заједнице (*Поетика човечанства: род и самоидентитет* и „*Капетан Михалис*“, 153–174). Тактсисова новела *Треће венчање* оцењена је као аутобиографска прича која укључује културну и политичку историју савремене Грчке. Тсиовас луцидном анализом открива сложене друштвене односе који се у свести јединке преплићу изазивајући конфузију хибридног идентитета (*Тирана и затвореници: Наративна фузија и хибридни идентитет* у „*Трећем венчању*“, 175–193). Проза Димитриса Хатзиса обично је третирана са социјалног аспекта. Особеност његовог приповедачког поступка јесте метамимичка конструкција јунака који презиру свој социјални статус и у својој кла-

си остају изолирани и усамљени (*Ка дефиницији социјалног контекста: нарација егзила и усамљености*, 195–214). Са женске стране посматрана релација појединца и колектива, испољена је у грчком феминистичком билдунгс роману XX века. Према нарацији о самооткривању разликују се два основна типа романа: у једном напори за социјалном интеграцијом најчешће се преокрену у регресију и изолацију, док се у другом процес буђења свести креће од митског ка симболичном, не остварујући замишљену аутентичност (*Стари дукати и Ахилова веридба: Политика и самопредстављање*, 215–247). Раскораку између идентитета и замишљеног идентитета посвећен је Тзиова-

сов дискурс о романима Визиниса Москов – Селим и Галанакиса Живот Исмаил Ферик-паше (*Москов-Селим и Живот Исмаил Ферик-паше: Нарација идентитета*, 249–275).

Анализе Димитриса Тзиоваса указују на могућности сагледавања романа мемоарског или историјског карактера као корелације самоидентитета, аутобиографије и утицаја друштвеног развоја на карактер појединца, успостављајући интеракцију колективног и индивидуалног, реалног и субјективног. Оваквим погледима на грчку прозу Тзиовас је указао на њену сложеност и разноликост, отварајући дијалог личности и контекста, индивидуалности и друштва.

Јованка Ђорђевић-Јовановић

GREECE AND THE BALKANS

Greece and the Balkans. Identities,

Perceptions and Cultural Encounters Since the Enlightenment

(ed. Dimitris Tsiovas), Ashgate, Aldershot, 2004, 1–280.

Интересовање западног света за Балкан, сходно историјским и политичким приликама, циклично расте и опада покрећући и интересовање научника. У новије време објављене су књиге, с једне стране, о балканским проблемима сагледаним у контексту историјског развоја овог простора (S. Pavlowitch, *Istoriја Balkana 1804–1945*; M. Glenny, *Balkan 1804–1999: Nacionalizam, Rat i Velike sile*; M. Mazower, *The Balkans* – 2000). С друге стране, то су студије које се баве перцепцијом Балкана у делима западних историчара, путописаца или књижевних стваралаца (М. Тодорова, *Имагинарни Балкан*; В. Голдсфорти, *Измишљање Руританије. Империјализам ма-*

ите). Када је интересовање Запада почело да опада, појавиле су се студије које се односе на међусобно виђење балканских суседа (С. Велкова, *Словенски сусед и грчко национално „ја“*; *Balkan Identities. Nation and Memory* ([ed. M. Todrova], *Greece and the Balkans. Identities, Perceptions and Cultural Encounters Since the Enlightenment* коју је уредио Димитрис Тзиовас).

Уводни део Д. Тзиоваса, затим студије грчких научника и балканолога са светских универзитета које осветљавају корелације балканских народа са историјског, књижевног, музиколошког или етнолошког аспеката чине добро осмишљену целину. У сваком поглављу апострофиран је проблем